

MIILANG

II

KEVADTALVEL

MCMXXVII

HUGO TREFFNERI GÜMNAASIUMI ÕPILASKONNA VÄLJAANNE.

Teine miilang

saab tähistada rea nähteid noorusühiskonna elust. Esiteks, õpilaskond kui kohapealne, ühe kooli noorsoo töö vorm on elujõuline. Paljudes koolides siirdutakse sellele isetegevus-vormile, mis võrsunud Treffoonias viibib üldiselt veel arenemisseisukorras. Aateotsingute „Sturm und Drang’ile“ paratamatult järgnenud nullpunkt noorsooliikumises sunnib leidma sisu muutumisele (siirdumisele seesmisele, süstemaatilisele enesekasvatusele ja arendusele) vastavat vormi. Uuesti tõuseb päevakorda eluõigust nõudes K. K. asem. kogus noorte eneste lühinägelikkuse tõttu mõnede septsuste ohvriks langenud ühistel ilma vaatelis- kultuurilistel suundumistel põhjenev noorusühiskonna üksus — rühm, salk.

Vastav ühiskondlik moment nõuab ka noortelt nüüd ja tulevikus ainult tööd. Aatemehe asemele või parem kõrvale astub töömees. Küllalt öeldud sõnadele järgnevad teod. Kui mõni noor või veel halvem — noorte juht seisukorda hinnata ei suuda, on kurb.

Pole põhjust nutta noorte idealismi puudust, nagu seda senini igal juhul on tehtud: Sõdade ja miitingute aeg on möödunud. Aeg nõuab ainult tööd juba kõigile pähe kinni kulunud põhimõtteil.

Kui VII K. K. kongress ikka veel suure paatosega kaks päeva ilmavaatelisi otsinguid tegi, leidis ta loomulikult — ammu leitud tõed selle asemel, et neid süsteemi suruda (nagu loota võis) ja täit tähelepanu töö küsimustele pöörata. Punnitagu vastu mõnest ringkonnast, kuid noored ei vaja lapsehoidjaid, kes topivad noortele suhu oma kitsarindluse ja sallimatuse rebasekaku, vaid ühinevad ainult puht- kultuurilisega, vabameelsega ja vabamõtlevaga, mida mõned kardavad kui härjad punast.

Vormi alal näib kujunevat seisukord: 1) rühm (hingelisel kooskõlal põhjenev õpilasring, salk), 2) õpilaskond, 3) kohaliste noorte vahel sidemeid hoidev kohaliste õpilaskondade (või rühmade) esindajate kogu, 4) koolinoorsoo keskliit.

Sisus — noorsoo organisatsioonil on määratu tähtsus, kui ta hindab ainult isiklikku tublidust ja koos täisealiste org.-nidega halvab aristokraatia tekkimist, kuna muidu juhtiv ringkond loomulikult oma laste ja sugulaste eest hoolitseks (nepotism), kuna mitte „tähtsatest“ vanematest noored oma võimetele vastavale seisukohale iial ei pääseks.

Noorusühiskond asetab juba oma keskel iga mehe ta õigele kohale, millele järgneb õiglane analoogia täisealiste seltskondlikkude org.-nide kaudu.

Meil on kultuurvõitlust, et Eesti raiuda kultuurrahvaste ajalukku, on sõdida ajude tugeva omapära abil, et pääsida.

Töö-ühendus on väikerahva õhulossideta pärisosa. Meid on liiga vähe, et tülitseada, et alaliselt eksida ja vigu teha; peetagu seda meeles ja tehtagu järeldused, enne kui juba välised põhjused seks sunnivad.

Nähiusrikas elu oma hea ja halvaga vaatab ka koolimaja aknasse ning noorte tumestamata silmad näevad teda, nagu lugejad näevad käesolevat ajakirja, kuhu tihendatud osa meie vaimlist energiat ja mis täidab kõiki õpilasajakirjalt nõutavaid ülesandeid.

Kogu noorusühiskonnas algab igapäevane tööelu. Teine miilang tähistab tööpäeva algust Treffoonias. Aatepuhangud, välispinevus on langenud.

Meil on lunastada töötused, mida andnud oleme vanapõlvele tuleviku nimel.

A. K.

Rahvaharidustöö maal ning linnas õppiv noorsugu.

Rahvaharidusseltside võrk on üle maa üsna laiaulatuslik. Seltsidel on väga lubadusrikkad põhi- kirjad. Töötatakse palju teha rahvahariduse tõstmiseks, inimese silmaringi laiendamiseks, kuid tutvunedes seltside saavutuste ja tegevusega jääb meil tunne, et püüame lubadustega suuri asju teha, kuid tõeliselt teeme vähe.

Et rahvaharidustööd ajakõrgusele viia, seks peab omalt poolt kaasa aitama õppiv noorsugu, üli- ja keskkooliõpilased, kasutades oma võimeid vabal hetkil üldise rahvahariduse edendamiseks. Vaatame näiteks vennasrahvast soomlasi, siis sääl on iga õppiva noorsoolase, eriti üliõpilase kohuseks oma kodunurgas aru anda oma võimest, võttes osa seltside tegevusest, astudes üles kõnedega ja soovitatades uuendusi. Meil aga on veel paljudel akadeemilistel noorsoolastel härrasmehe vaim.

Eksisamm on, kui õppivat noorsugu katsutakse kõrvale hoida haridusseltsidest ja eriti noorsooorganisatsioonidest. Meil on väga palju teha ja selles töös peab ja võib tagajärjekalt esineda ka noorsugu, kelle vaateavarus ja võimised seda lubavad. Meil on tarvis, et edasi jõudes inimesed saaksid kõrgemale. Selleks on vaja, et inimestes kestaksid teatud tungid, mis neid kannaksid, ja need võivad olla ainult vaimlised, eetilised, kultuuri õilistavad, mida meil praegu vähe. Ühiskond jääb endiselt vaesemaks, kui vähemalt osa ta liikmeid ei tee enam, kui neile otsekohe elus vaja läheb, et läbi saada, ära elada. On tarvis kirge, tahet suurema järele, kui on ainult elu kestmine. Suured aated suudavad meid vallata. Ilma nendeta on iga ühiskondlik kord, iga riik — iga kultuur läinud pärivett kadumisele. Tuleb kasutada, tarvitada kõiki abinõusid, et meil kohusetunnet tõsta, tuleb eitada kõike, mis meil seda nõrgendaks. Meil on kõige päält tarvis kultuurilist mõtlemist, on asja vaja näha laiemalt, ühenduses suuremaga, üldisemaga.

Küla, eriti külanooorsugu tuleb lähendada aja vaimule. Teda tuleb vabastada kõigist eelarvamistest, mis on olemas kirjanduse, kultuuri ja kogu ühiskondliku elu kohta. Tuleb korraldada igasuguseid kõne- ja huviõhtuid ühes järgnevate mõtte- avaldustega, millised teemad igapäevaste eluliste küsimuste juurde jääksid. Samuti vaja tutvustada mitmesuguste teadustega. Arusaadav, et seda peaksid tegema kohalikud seltsid; kuid kuidas on see neil võimalik, kui pole jõude, kui sagedasti ja enamasti seltside juhid elavad kaasa kohaliku aja ja elu vaimule ja ei näe vigu, ei suuda neid parandada. Olukorra muutust, paremusele viimist ei või vähemalt praegu keegi muu teha kui intelligents, õppiv noorsugu, see osa, kellele rahvas on võimaldanud kõrgeima vaimlise peenenemise, eetiliste väärtuste maitsmise, tõe ja ilu nägemise ja seega ka ise vaimliselt ilusa olemise.

Kasvavast pinnapääsusest, loidusest võib päästa noorsugu moodus, kui linnades ühelt poolt (ühel valla või seltsi ringi) õppiv noorsugu koonduks ja eneste vahel ja kodukoha elu ning oluga alati järjekindlat kontakti peaks. See koondis võiks olla mõne maal asuva haridusseltsi autonoomselt töötav osakond. Erilist noorsoo-seltsi asutada pole soovitatav, sest see tooks esile klasside vahed. Nii- sugustes koondistes piirdub tegevus nõutava tarviduse järele. Ta asuks enam sõpruse, üksteise tundmaõppimise, elustamise ja töövaimu loomise põhimõttel. Koondises on üli- ja keskkooli noored ja ka teisi isikuid, Üksteise võidu, üksteise vaimustamise teel tõuseb huvi muusika, deklamatsioonide, näitekunsti ja kõnede vastu. Eneste vahel koondises kaaludes, vaieldes mitmesuguste küsimuste üle, mis on seotud kodukoha kultuurieluga, seatakse üles võib-olla koguni uued põhimõtted vabaharidustööks, leitakse vahest tarvilikuks maal koondumismõtte teostamine, et on tarvis leida lai vorm, kuhu alla käiksid kõik positiivsed aated, mis õilistaksid inimsugu. Kõik raamatukogu-, muusika-, karskuse-, noorte-, spordi- jne. seltsid peaksid ühes vallas ühinema ühiseks organisatsiooniks, mille juures teotseksid autonoomsete ühikutena erialalised osakonnad. Ühinemise teostamine oleks hädatarvilik, sest siis oleksid võimalikud suuremad esinemised, kaoksid väiklased omavahelised vaenud. Küllalt naiivsed on need, kes on valmis tõendama, et suure hulga seltside juures tekib püüdmine teotseda. Millega teotsetakse — kui pole teotsejaid. Jõudude killustamine viib igatahes rohkem alla- kui ülesmäge. Ühinemismõtte teostamisega on võimalused teotsemiseks igapidi suuremad, ja tekib tahe koguni vahest ajakohast rahvamaja, kodu ehitada, ja see oleks noorte tööle virgutajaks, tagantkihutajaks, sest igaüks meist tahab oma kodu näha teistest ilusamana, eeskujulikamana ja paremana.

Noorsugu levitaks uue aja vaimu, läheneks rahva püüdmistele ja pahedele, aitaks ja suudaks pidude esteetilist ning moraalset olukorda tõsta mitmekesiste väärtuslike numbrite eeskavadesse võtmise ja korraldustega. Pidude eeskavu täidaksid ka kõned, mis on energiliseks kihutustööks rahvustunde elustamiseks ja süvendamiseks. Avaneks võimalus laiemaid rahvahulki tutvustada nimede eestistamise tähtsuse ja tarvidusega, oleks võimalus huvi ja lugupidamist äratada kirjanduse ja kunsti vastu. Võimalus oleks rääkida hõimuaatest, muusika tähtsusest isiku arendamiseks, kodude õnnest, elureformist, karskusest, ühistegevusest, riigikaitsest jne. Kõnedega tehakse pidude eeskavad täielikumaks ja suudetakse vallata inimesi ning neid vaimustuses ajaga kaasa viia. Ilmunud rohke vastava kirjanduse tõttu ei võiks see osa eeskavast vähemalt üliõpilastele mingit raskust teha.

Kus on praegu kõned? Neid leidub liiga vähe.

Koondis linnas oleks kontaktis maa elu ja oluga, informeeriks maal asuvaid seltside juhte, ja siis leiduks meie praegu korraldatavate harilikkude pidude kõrval ruumi ka hõimu-, kirjanduse-, riigitegelaste-, teadlaste-juubeli- ja -mälestuspäevade pühitsemiseks vastavate õhtute korraldamisega. Samuti oleks võimalus siis suuremat tähelepanu pühendada rahvaluulele ja rahvatantsudele, mis praegu on üsna tagaplaanile jäänud.

Olemasoleva vaimustushoo ja tarvidustundega

hakkavad maalt linnas olevad noored osa võtma praegu olemas olevaist õpilasühingute (ringide) korraldatavaist mitmesuguseist kursustest ja tegevusest. Maanoorte elav osavõtt mõjub aga sugereerivalt linna noortesse, ja seega oleksid noored juhitud õigele raale ja pea kaoks praegu olemas olev loidus ning pinnapäalsus.

Niisuguse koondise loomisega ei võõrdu õppiv noorsugu maast ega satu linna mürgitava mõju alla. Ta on alati kontaktis maa elu ja oluga ja tal kasvab koguni armastus ning lugupidamine oma kodukoha vastu järjest suuremaks.

Karl Kiisk.

Päikese tõus.

Möödunud tali — külm, õudne ja vali;
ja hommik, elule äratav kevadehommik
ulatab suudluseks soojaks veel magavale
maale tuule maheda huule.

Löüb punama heleda paelana ida
tõusva päikese kuldses säras,
mis keedab kokku tulise taevatelgi.
Kiired pilluvad laiali talvõised pilved,

kui tõuseb troonilt kuldne kuningas —
elu looja — ise igavene elu —
ilmade võimas peremees.

Kõik uueks ta loob — kannab kõrbegi
külvi.

Ise piiritu valgus — on valgus ta tee.
Ees päikese maine
tekib, kosub ja kaob.

Edgar Saks.

Noorus.

Noorus — nii hüüab kirglikult huul,
laulab ka temast kõlaval suul
looduse ehe — linnuke puul.

Koidu aal tõustes punetab päike,
võimsana uhkelt viskab ta läike.
Nõnda on noorus meile kui äike.

Noorus! nii hõiskab joobunult rind.
Noor! — elu rõõm peab ootama sind.
On aatele andumus nooruse hind.

Robert Tasso.

Tu olli . . .

Tu olli hainakuu — üü selge, vaga,
mil õhun hõljus üüisist hämarust.
Mi istime all naabri hainanabra;
ma inne koputi su aida ust.

Ja nakse tõssma idant päivä tsõör,
kui löudsime mi kodu raja,
nink hommukut ju kiitse kikka lõör,
sind saatse üle oma raja.

Kui kurbusen mul olli trüüsti vaja,
siis Sinu mant ma löüdsi lohutust.
Mu suigutas su hella hääle kaja,
nink sinun iki löüdsi unetust.

Warafewadine rett.

Mets huigas ja plagises kahel pool. Öö oli warafewadine, julma kuuga ja haruldaselt selge ning tähise taevaga. Kuuskede all, mägede rinnakuil ja allpool päikest, metsa-ääril walendasid weel fulamata lumelaigud kui murdunud luigetiitwad.

Rihutasid kolmekesi metslikul teel.

Rimasid, laulsid. Mets aga hundas kaua, löi kõmama, laane südames halises wäsinuna nagu effinud laps.

Sõimasid üksteist, purustid wanu haawu; hää oli siis naerda, kui teisele südamesse sai tor-gata.

Ütles sepafell sulaspoiß Wallile:

— Suft Wallist ei saand midagi, ei pilli-mängijat ega lauljat hariduseltfis. Lauluhääle jõid kähisewaks — nüüd külakalleja, pilgari pus-taja.

— Ena mul atufest, ise wiist parem, kiitis sulaspoiß. Kui tahan, lähen iga kella ajal feltimajja, löön näitemänge maha nii mis iwurab.

— Hoi, et etteütteleja-kasti ei topita. Kui jääd higiseks torised, saad uskshoidjaks. Sääratse on meie toha! Sa sepafell pahwatatas heledasti naerma.

Sõitsid kolmekesi; kolmas oli ema hellitatud, nüüd raiskuläinudjoodik ja lakkeauks Birnifu Erwi. Tema hobune see oligi ja tema sõbrad kodukülast, kelledega käis igal pool kamps ja sõitis nüüd tagametja peole.

Kaebles temagi teise walu, oli nii hää.

— Kuidas tollega lugu oli, kui forð trummi-lõõjana plaanisid? Ega selles siis midagi ime-liffu pole, kui koljatitaoline mees plaanib näite-latwal trummi ja kooliõpetaja kuueaastane poeg on waatama tulnud. Kooliõpetaja poeg on kole-tarf! Waatab mõttes, sõrm suus, filmis imestus läige, ja muudfui waatab ja waatab. Mäletad seda, Walli, misfugufe näo sa tegid, kui kuue-aastane poiß näitab sulle forraga ümmariffu punast keelt? Ta on ju kooliõpetaja poeg! Rah-was saalis aga naerab ja naerab — fuur ja wäike, ja wäike näitab suurele keelt. —

Walli naeris oma kurba naeru ja ei ütelnud midagi.

Kummaline poiß! Polnud tal nüüd isa ega ema, kuid igauks tundis omal ajal Mafatwi An-nat, kes teenis forð tüdrukuna ühes suurteeäärjes talus. Wiist oli öö furi ja südajügis: poiß ei tul-

nud enam kunagi tagasi ning hommit fuitwatas fastejäljedfi. Kõik teadsid, et Walli oli küla päält forjatud, suurtee päält toodud.

Ning nüüd naeris Walli oma kurba naeru ja ei ütelnud midagi.

— Hei, poisid, nõõ! Mis muretseda! Läind mis läind, ksendas sepafell. Ei tea, kuft ta tolle pudeli oli wälja kahmanud. Kas laamifu nurgast põhu alt wõi sügawast kuuetaskust? Nägid teised, kui hoidis pudelit wastu kuud, kus murdufid peh-melt kiired. Silmil oli nii hää waadata, kui li-titi hõbedasi pärlkeesid märjufeses.

— Mis me omad mehed jorame. Oleme kõik kanged mehed ega kardä kedagi. Säh, iwiska, Walli seepääle.

Walli kummutas pudeli suule.

— Meil on igale poole tee lahti. Tulgu mis tuleb! Wõime, kui tahame, esimeest pilli mängida wõi kolmekesi näitemänguga toime saada. Pole asigi meie meestele!

Nii ta on jah!

— Muidugi, mis sääls imet! Iohutas oma-forð sepafell. Hariduseltfil pole praegu ka diget mängijat. Kooliõpetaja on — toogi wahib alati sinna mulgu pääle. — Ütle kõwemini, kurat, pragab etteüttelejaga tertwe waheag.

— Sa kõster! — diendab juba Walli. Lii-gub alati, kui juhatab laulukoori. Ei saa dieti aru, kas peabfi see nii olema. Kui see wiina-lõhn järele ei jääks, ei muigaks keegi enese ette.

— Mis sa jätifest kõneled!

— Ninagi teisel igapühapäewafest palweta-tamifest ja koogutamifest lõmmi jäänud. Paa-nib wastu altarit, et Issand halasta, aga õpetaja fantslis ähtwardab patufeid wääwolitulega ja hi-muraid naifi põrgupiinadega. See temasse ei puutu.

— Kõik on nad suurend, tahtis Erwi midagi öelda.

— Kristufe karasfi iwargad, parandas ras-felt sepafell.

Siis kummutasid järjestiffu pudelit suule.

Hobune tõufis sammu mäffe. Mustjas-finine metsawall seifis müürina kahel pool, ähtwardades kaela langeda.

Kas palju maad weel metsa äärde, lagen-difuni? Ei paista weel kusfil mõifat ega pidu-saali roofade afende kumaga.

Sooks läks mäest alla, mööda siiruviirulist metsateed. Metjaladivad tõusid astmekaupa kõrgemale ja kaugus looris nad imepeenesse nukrasse udusse. Täht langes eemale metsa.

Wajusid küllile reele.

Tee jõudis soo äärde. Siin kasvavad üffitud haaiwad, peenikesed ja hallid. Nende kohin oli ka isefugune, kui muremetsa oma. Siin oli nagu sügifel, kus kõneldi waike furwa häälega, wõi wiliistati walu wilesse, kusil puu all istudes. Kes wiliistas ja kõneles nüüd sääl? Mine küsi!

Sa jälle alanes tee. Lagendit. Talud mäefülgedel. Siis org, kus mustas kühmaks weskimürakas. Wesi kahises õrnalt filla all.

Sepafell, hulkuja, kel polnud püsi kusil kauemaks, teadis siitki midagi ilmaelust pajatada:

— Ennemail aastail, ei mäleta millal, uppus siia järwe möldri tütar. Läänud kewadel suurwee ajal pangega wett tooma, ema hüüdnud küll: Juta, too ainult pool pange, — sul nõrgad käed. Kuid tütarlaps, kunagi noor ja kärjitu, tahtnud terwe pangetäie tuua — ja weetwõol kiskunud kõige täiega sisse.

Sepafell näitas tammi ääres wee kohal seiswat poolikut weskifitwi, kus seisnud ta kord ammu ja tõstnud wett.

— Ah sa purast ometi, oleks ennemalt teadnud! Kena eit oli, mis? küsis Walli.

— Klusad filmad olnud kuruloomal küll, seletas sepafell. Kõneldi, kui otja waadanud, siis nagu wisatud lilliga filmi pääle. Keegi pole talunud ta pilku!

Siis lõi Erwil fegi. Weri plaanis pehmelt, pääs surises. Ei kuulnud midagi, nägi waewalt, kuis kabjad plaanisid tuld ja kaugel pilwede fesfel timpis aeglaselt kuu.

Mõtles Birmiku Erwi tagasi endise elu pääle. Kui palju on ta sel ajal logelenud, joonud, end põletanud. Kes on selles süüdi? Ta mõtles selle pääle, misfugune oli ta poisikesena olnud. Mäletas, et sõitfid ka siia metsa taha kuhugi peole. Tema istus siis teiste wahel nagu mõni laps ja isa juhtis ilusat hobust. Ta oli siis kuuteistkümnne-aastane, teist aastat linnas koolis. Kuid wanter oli kitsas, ei mahtunud kõik kolmefesi kõrtwu istuma. Ta ema hoidis teda siis oma tugetwatel kätel nagu waikest poisist, et tal halb poleks olla ega ta põrutada saaks.

Sõitfid nemadki sinna metsa taha. Erwil pole enam meeles, kas oli see pidu wanas lagunenud mõisarehes wõi kusil waikefeses koolimajas —

jäi meelde tema, üksainuke, waike ja walgefene, aga nii imeilusate ja suurte filmiga. Muud midagi ei jäänud meele, kui ainult filmad, ja nende soojust kandnud ta nii kaua enesega ühes ja läinud nüüdki neid ottima.

Kõik tuli selgesti filmi ette. Sja awalik naerew nägugi tuli meele, kui algas tants ja kui ta ütles talle:

— Noh, pois, kas sa tantsu pole weel ära õppinud? Kõiki linnapoiste wigureid tead, aga tantsida ei mõista!

Erwi tahtis end näidata julgena ja uhkena, vähemalt wanemate ees. Ta läks tantsima. Sattus esimese lähidalolewa plika juurde, kumardas ning waatas ise altfilmi wanemate poole. Need ei pannud teda enam tähele, waid ajasid kellegi wõõraga juttu.

Nüüd hoidis Erwi kedagi käte wahel, kes oli tema pikkune, nii et filmad otse wastastikku juhtusid. Erwi ei julgenud sinna waadata. Ta langetas filmad. Tantsifid toda wana armast papiljonpõlkat.

— Olete noorena tantsima õppinud. Siiga noorena! juhtis plika poisi mõtteid mujale.

Erwil polnud selle jaoks mingifugust parajat lauset. Mõtles enesest: „Arwab end minust wiist targema ning wanema tantsija olewat, et juhib mind ja kujuk kaasa. Kuid tüdrukut roosakarbine suu nirgihammastega summutas ta hääle kurku. Ja ta kõneles jälle.

— Teile on halwasti õpetatud seda tantsu. Olete ainult poolikult õppinud. Teise poole pean wiist mina õpetama!

Erwi oli linnas koolis, ta mõistis küllalt ilusti kõnelda ja wabanenud käe wiibe rinnale polnud kaugelti üleaurune.

— Tõepoolest oleksin pidanud juba waremalt wabandama, julges ta öelda. Sattusin tähelepanematuse ja hooletuse tõttu teie kängale. Annate mulle ehk andeks?

Aga tema wastas nii lihtsalt, mitte fugugi eduwistades, waid tütarlapse kerge naerujuuga oma kõnet saates.

— Ei, ei, mitte selles pole wigu. Ei saa te ka minust aru.

Ta tuli Erwile weel lähemale ning ütles:

— Mispärast te mulle otja ei waata? Selles on wigu!

Seda oleks pidanud Erwi ütleva, aga ta waatas tema pääle nii wõitwalt ja tal olid ime ilusad suured filmad.

Kuid ta oli siiski nii hää ja lähidane Ervile. Ei ütelnud talle ühtegi halba sõna, vaid võitivate filmiga võdis ta walu teha. Ja fesse kurja eest annetas ta Ervile waike hellitawa kurguhääle, mis lõikas end ta mälestusse kauaks ajaks. See võis olla suur sinililledede kortw, kust pildus ta lilli Erwi pääle oma suurist filmist. Ja need lilled põletasid kaua, kaua; nüüdki mäletas ta neid, olgugi et ta pildus neid nii pehmelt ja õrnalt...

Hobu wahutas, hirnus, norstas. Mäest alla, üles, alla. Mets, soo, järw ning jälle mets ja soo.

Mehed ümisesid. Pääd kõlkatasid wastu reewarbu, jalad rippusid üle ääre, riiwates lund.

Erwi awas filmad. Kiilas jää sädemes. Ummu sõitfid weskit mööda, agu jää sädemele iffa. Mis see tähendab ometi?

Sepafell raputas sulaspõissi õlast.

Walli ajas enda põstwiili reepääle, sihib forraga käega järwefoppi.

— Keske kõnnib sääil, waadake, mehed!

Waatafid otse õgufätt eemale järwetele.

Walli jõmistas kartlikult:

— Siigub kurat. Näe, näe!

Waatab sepafell julgelt, kõhe pragama:

— Mis ja lorised, pois! Too on ju kuu, finni külmunud järwefoppi, ja ei muud midagi.

Seifid mehed tummalt, käsi dieli, ja kuu heitis warje selja taha...

Alga sõit lähleb iffa edasi. Neil oli nii hää olla: ree pääl külili ja taewas on tähine, ja õhk on täis saladust ja warajast kewadeuima. Ei tahtnudki, et tuleks too pidumaja oma wõõraste, räuskawate inimestega, kes on kurjad ja tigeedad ning torgiwad sõrmiga: — kaege, kus on raiskuläinud. Mis neist küll peaks saama?

Sa noored tütarlapsed õhkawad:

— Kui armjad noormehed muidu. Alga nii... nii ei saa neist asja, ei saa!

Las lähleb retk nii edasi! Las hunnata metjad, kõmada orud, salud ning sood. Las karjuda inimesedki! Mis puutub see neisse! Iffa edasi kaugemale, kaugemale...

Oskar Uibo.

Kord rääkis mulle mu hall isa...

— Oleme kui need männid, kasvanud kõikual soopinnal, kidurad ning küürakad, juurnarmad verises poris, oksad ning okkad mürgises auras, kerkinud soomülkaist. Ei me ole kui need tugevad tammed, kui need vägevad männid, kasvanud üles mägede harjul, juurte uuristades sügavaisse pragudesse ning graniiti. Ei me ole vägevad tormes ega tugevad rajudes, oleme vaid männid, kidurad küürakad soomännid. Oleme tuulte talata ning wete vedada, oleme kõikuvad soomännid ning paindume igale poole.

Oleme kidurad soomännid! Oleme maised ja madalad. Ei me pääsnud üles sinavasse õhumerre kotkaina lendlema, ei kerkima üle teiste, et waadelda maisigi ringe. Olime sunnitud sumbuma juba maast madalast soo mürgises auras, olime sunnitud imema endisse mürgistatud toitu, mida pakkus soo — ning olema tänulikud. Olime sunnitud sallima tujukate tuulte tantsiklemisi endi turjal ning kevadiste suurwete vedu — pidime wõpamatata kuulatama sügisõõl paharettide itsitawat naeru ning nõidade mürgist kõhimist... Olime ju maast madalast kidurad küürakad soomännid.

Ei me nägudelt naeratanud wastu päikesekiiri, ei me hingetaewas säranud iial helges sinas, vaid

ikka ratsutasid sääil süngelt hallid veripilved, raske ja rusuvad. Ei iial rebenenud nende rõske kangas me hingetuultest segipaisatuna — mida polnudki... Tuulte waikus asus hinges! — Aina harva mõni iiling karmi põhjahingust pääsis kui vargsi sinna me roostest söödud ning mägiseile söödamaile. — Oli suletud tee mahedale lõunakaarele ning idataewast warjasid läbitungimatud müürid. — — Me hingki oli ju maast madalast küürakas ning roostes — pruun, nagu see mürgine toit, mida imesime — olime sunnitud imema, et waid elu hoida sees. — —

— Ent milleks —? küsisin siis mina — ta poeg. Milleks! — Oleks ehk olnud parem, kui oleksid juba ammu teid, mu mürgistatud ja küürakad soomännid, pühkinud ühes juurtega soiselt soopinnalt vägevad weed wõi imenud teid endasse soo mürgine, nii et oleksite saanud otsa ning kadunud jäljetult. Oleks olnud parem, kui oleksite hukkunud kunagi lõõmavas tulemeres — koos selle mürgise pinnaga, millel hingitsesite.

Oleks olnud ehk parem! — Ent hingitsesite, te igawesti härjapõlvikud. Vaewalt elasite, üksnes hingitsesite, kuid olite vinskend painduma igale poole, sigisite ja kaswasite arvult kui umbrohi

vananenud nurmel, nii et ähvardus jääda kitsaks suur ja ääretu soo ning mürgistatud toidust ähvardus tulla teil viimaks puudus . . . Teid ähvardas mürgise toidu nälg — ent sigisite. Tootsite noori, et nad kasvaksid samadeks soomändideks — kүүrakateks ning roostetanud hingedega soomändideks, ning samuti imeksid mürgist rinda. Sest te ei osanud juhtida meist kedagi — endist paremusele ega näidata olnud teil meile kõrgemaid künkaid, kus seisite ise — ega kasvatada sirgeiks pedajaiks, millised oleksime tõusnud üles hiiglastena, kuninghingedena, kotkaina tiivustatud — päikeste poole. — — Ei seda te osanud ega olnud teil — tean! — võimalik. Ainult kasvada lasksite eneste näo järele, endid seadsite eeskujuks meile, häbenemata, nii kүүrakad ja kõverad

kui olitegi. Ning mürgistatud toitu andes meile, et hoida vaid sees me viletsat elu . . . Milleks! Te vaesed kõverad männid ei aimanudki, kui inetud ja kүүrakateks olite kasvanud.

Ning hingitsesite — ning hingitsesime nii kaua — imesite soorinnal kaanidena endisse märke, et pändada kõik viimati mulle — — nüüd, kuna lahkus see öö, pime ja mürgine, sünge ning rusuv. Ning taevaaloetus järsku täitus helge ja vabalt langeva valgusega — seda valusam kanda nüüd seda . . . Vesihallid pilvedki on hajunud, teadmata kuhu alla vajunud, ning mürkaurud on kadunud . . . On aeg tulnud — aeg nüüd kiduratele ja kүүrakatele soomändidele . . .

Kaua vaikis siis mu hall isa ning vaikisin mina — ta poeg.

Elmar Rätsepp.

Kalm.

Kõrge mägi. Nukralt, mõtiskelles seisavad mühavad männid. Vanad, hallid, krobeline koorrega, kõverad, kүүrus kui saja aastased raugad.

Nende juuri, kui söeks põlend inimkäsi, paistab punasest liivast. Liivast, mis kaet hõreda nõelprügiga, pruunikate käbikestega ning peenikeste, sammeldund oksakestega, hapratega.

Paremalt pool noist mändidest on kõrge lagunend müür ja selle taga kabel ristidemetsaga, kalmudereaga, põõsastega, lilliga.

On viltuvajund riste, sammeldunuid, murdunuid, pehastunuid, halle, nukraid, kalmel laialitallatuil, lehtprügiga, rämpsuga kaetuil.

Ent temal polnud au olla maet sinna teiste sekka, vaid müüri taha, mäe küljesse, suure männi juurte vahele; pehmesse punasesse liiva, igaveseks üürisid nad talle väikese kambrikese. Hoolimatult andsid talle korteri üle. Ilma palveta . . . Ent ta tänab Teid tolle kõige eest. Täna kuulid eest, millega ometi kord viimaks piinad lõpetasite. Täna rüü eest, mis talle igaveseks särgiks annetasite. Täna viletsa kalmukünka eest, mille te ülejäänud liivast hooletult valmistasite. Täna, et risti värvimata, lihtsa ta pääkohale kohevasse liiva torkasite. Täna sajatuste, irvituste eest,

mida talle manalasse järele saatsite, kui lahkusite kalmu juurest, õlul labidad, koos värske liivaga . . .

Täna isamaad. On rahul ka võõra koduga. Õnnelikke on suure kohiseva männi all. Meeleldi kuulatab, kuis mänd laulab talle igavest unelaulu, jutustab iilidelt saadud teateid kodust, isamaast.

Täna elanikke võõramaalasi, kes on jätnud unustusse ta kalmu. On häa, kui katab seda viimist maapäälset mälestust seltsimees mänd oma õrna okasvaibaga, ning koi kõdundab risti, vihmavesi mäandab, kasvab hall puusammal, tehes ümb-rusega sarnaseks nood viletsad puutükikesed . . .

Inimene olid kord, unistasid . . .

Olid vahest ehk õnnelikki. Võitlesid, kannatasid. Mis otstarbeks? Kelle kasuks?

Tulid kui valge pilv svitaevasse, hõljusid vähe heroilise maastiku kohal ja kadusid jälle viirastusena lõpmata eetrisse.

Kust tulid? Kuhu läksid? Milleks hõljusid? Too jäi sulle endalegi mõistatuseks.

Tõttasid muldlasse, said põrmuks uuesti, sa põrm. Ununes mälestuski sinust. Ununegu kalmgi! . . .

Tartu, 2. küünlakuup. 1926.

Teine surmamarss.

Nurk. Nurgas kihisevad naerud.
 Parv veidraid olevusi karvaseid. Kes sonib
 seal seina taga? Müttab inimene — naksub säng.
 Kas ise olen see? Kui kibedasti lõpeb elumäng!
 Rist seljas, viirastuslik ämblik seinal ronib.
 A e g m i n n a!

Kes müdistab, kes tambib maad?
 Neetud valud! Valud piinavad!
 Nemad peksid kividega mind,
 minu nõrgad sõrmed murdsid puruks.
 Noahaavu täis on rind.
 Ikka n e m a d varitsevad mind!
 Kustub seegi ainus puutumata silm
 (teise põidlaga nad välja torkasid) —
 varsti mustub seski silmas ilm,
 seski naerab öö.

Nemad jalgadega tallasid mu näo,
 maha pea küljest kõrvad kiskusid,
 kirjutasid selga oma nimed nugadega.
 Jumal ainuhalastaja, Jumal ainutundeline
 loeb ära verevermed need.
 Loeb kirjutatud sõnad: Ülekohus, Kadedus ja Mittermõistmine,
 Nõtrus, Andevaesus, Madal Meel.
 Pole kõik — on palju veel.

Kuulan — tagaajajad on teel.
 Toas, kuhu põgenesin, söövad naerud.
 Eemal tume müdin.
 Kuuldub kustki kaugelt hääli hellu:
 Mulle, elusalle lüüaks' matuskellu,
 leinab keegi mahajäetud elu.

Elu! Miks nii armas olid mulle?
 Ikka nõudsid julgeid, hulle
 hooge sõidul läbi ilma.

Taevas hingas sinilootus.
 Lahti olin kõrgele ja ilusale.
 Pea püsti! Sügavasti tundis rind
 enda värisevat, võitvat elutahet.
 Ja noorel selgel palgel mängles jõud!
 Et tugev olin — kadestati mind
 ja murti tiivad — — — — —
 Kõik tõbised ja nõrgad võtsid kokku end,
 et hävitada mind, et ära süüa mind.
 Mul jõudu oli veel;

tõsta arvasin kõrgele mõõga,
 veriseks lüüa maailm —
 kuid kahju hakkas neist.
 Ma nutsin viletsate pärast —
 ei suutnud minna sõtta nõtrustega,
 ei surmajana suutnud minna leskede ja leinajate manu.
 Ma naeratin, kui ligimesed nõudsid minu suremist.
 Veel praegu neile tuksub süda lõhkikist,
 kes vigastasid, ära naersid mind.
 Surm ainus armastuse hind!
 Üle maise rõõmu ja vaeva
 seisab peal unise taeva
 surm — vägev ja suur.

13. II. 27.

Osv. Laisaar.

Kaks luuletust

1.

Ma loodan homse peale
 ja lükkan edasi silmapilgu, kui ilm
 kargab hulluna püsti.
 Kes on koledam minust mu armastuse
 ootamissilmapilgel?
 Nagu mägederonijad teinud tule kõrgele tippu,
 mis kaugel tähena vilksatab mu maja aknasse,
 räägib naine ainsamat sõna, mis kindlasti
 jääb, nagu tuli, mida ialgi ei liigutata:

Tule!

Punaseid viirge mööda, mis hoovavad mu
 silmist kui pisarate vood oma harjunud teerajal,
 tõuseb ülesse palve:
 Mina olen inimese liha!
 Jõudsalt kasvan, kuni mu kõhnad käed
 rõõvivad süütuse, eneselt halastuse.
 Ja selgemaks saab minu nägu kui järve
 vaikne sinetus.
 Tunnen enese kui katkipuret kivikesena
 vee ja mulla käepigistatusis.

Kurjuse verine pale, maalit igale seinavaibale,
 jäänud rohuks, mida üksinduse hella viina
 segatult tarviduse korral neelatakse.
 Ah, olen teada saanud oma hinge põletamise läbi,
 et pidalitõbi on olnud Loojas.
 Selle irvituseks kasvatavad puud sammalt,
 hobu ihkab emaeesli järele.
 Ma ihkan oma suure varju järele naerda.

2.

Pilv tuleb sadude aknast,
 ühest kõrgest täpist liugub alla ja üle minu õla
 langetõbise näoga kihutab.
 Hallilt lendab üle katuste ja mu pea kohal
 seistes on ta selili lamav vari,
 mis jätnud oma varju mu jalge ette.
 Ma ei suuda määrata, kuhu jõudnud ta algus,
 kui lõpu segane joon alles niiskena ripub silmil.
 Täna oma nukruses haub homset lõbu,
 osa mu meeleolust, mille lasen lendu igapäev.
 Või on ta raske eesriie, ettetõmmat?
 Meie ei pea nägema kõike, sest armas Jumal
 olevat juba pikemat aega haige.

K. Tiedt.

Kammermuusika ja koolinoored.

Valitsejakodade kitsast õhkkonnast levides
 aegamööda salongidesse ja säält kontserdila-
 vale, on kammermuusika tõusnud helikunsti
 tähtsamaks liigiks. Vastandina värvikale, ef-
 fektsele orkestrile, niisama kombinatsioonide

ja helide rikkuselt võimas, on kammermuusika
 hoopis õrnem, stiliseeritum; oma ehituselt peenus-
 teni välja töötatud, järjekindlalt läbi viidud, mille
 juures on täpselt jälitud vastavaid reegleid ning
 aastasadade vältel kujunenud vorme. Ta on

tõsise laadiga, isegi raskepärane, ja ka oma ülemeelikumas ning elavamas osas — menuetto's ja scherzo's — jääb ta briljantseks, graatsiliseks — täieline vastand tänapäeva jazzmuusikale, mis taotleb vaid rütmi, mis on oma põhiloomult eksootiline, spliinlik, ning muusika vördjana (nagu mõned väidavad) võib temast ainult kui tantsusaatest kõnelda.

Kammermuusika algeid võib leida keskajast, kuna ta ajaloolist iga tuleb arvata XVI–XVII sajandist alates, mil ta tänapäevase kammermuusika vormi sihis arenema hakkas.

Teataval määral võib kammermuusikat sisult ja vormilt võrrelda klassitsismiga kirjanduses — on ju ta väga stiliseerunud ja peenemaitseline, kuid ka tema on arenev, olgugi sama vormi all, on üle elanud romantismi, sentimentalismi ja läheneb uuemal ajal ultramoodsate komponistide tõis ekspressionismile. Kammermuusika-kirjandus on rikas ja väga mitmekesine.

Kammermuusika sisuline väärtus seisab selles, et ta kunagi ei vana ne. Ta on määratud kõikidele — nii vallatlevale noorsele kui väsinud vanadele, temas leiavad oma elemendi nii meeleolutsejad kui ka külmad ratsionalistid. Tõsi küll, et raskelt mõistev on ta tihti, aga ka selles on veetlevat. Võib-olla on ta meie tänapäeval koguni oma vastuhõljuva peenetundlikkusega ja viisakusega võõras, aga kui tihti pole just see amerikaniseeritud tänapäev oma maitsetust ja labast pealiskaudsust näidanud. Esteetiliselt pakub kammermuusika suurt naudingut.

Meid, tulevase eesti haritlasi, kohustab juba üksi meie haridus, rääkimata muust, kammermuusikale lähemale astuma, õilselt ilusat ja ideaalset hindama, tahtes sammuda kultuuri-algatuse eesrinnas.

Rõõmustaval viisil on koolinoored sel alal juba midagi teinud. Nimelt korraldas H. T. G. õpilaskond läinud aastal omal jõul kammermuusika-õhtu, mis on küll esimene sellesarnane algatus koolinoorte eneste poolt. Kavas olid peajaslikult trio ja keelpillidekvarteti palad ja ka sooloonumbrid; ja olgugi et isiklikult ei saa küllalt erapooletult otsustada õhtu õnnestus täiesti. Õnnestus hästi mitte ainult osavõtult, vaid ka ettekandeilt, sest et palad olid valitud enam-vähem ettekandjate võimistele vastavad. Ka tänavu, kuigi koolist on lahkunud rida kandvaid jõude, töötavad kibedasti trio ja kvartett teiseks kammermuusika-õhtuks, mis võib-olla peetakse juba enne, kui see artikkel trükist jõuab. Muidugi ei saa otsima tulla hiilgavat tehnikat ja briljantset mängu — tahetakse vaid näidata, mida võib paralleelselt koolitööga saavutada muusika alal, nagu seda näitab kirjanduse alal käesolev ajakiri.

Et kammermuusika on kirjutatud vaid väike-sele instrumentide arvule (kuni 9) ja iga mängija peab omaette solist olema ning koostellega on vastavad palad enam-vähem raskevõitu fraseerimise ja tehnika mõttes — siis edenevad esimesed vaod sel alal loomulikult visalt. Kammermuusika nõuab põhjalikku ja head kooli, peent maitset ja palju, palju püsivust. Siiski — „ut desint vires, tamen est laudanda voluntas“.

Vaatamata kõikidele raskustele peaks just praegusest noorpõlvest tõusma teadlik kammermuusikat hindav põlv, sest kammermuusika kuulub kultuuri ilusamate avalduste hulka ja teda taotelles sammume jõudsamal sammul vastu selles suhtes eesti kultuuri esimese õitseaja algusele, mille ideesid eneses kannab praegune noorpõlv, peab kandma.

22. II. 27.

Herbert Tampere.

Elustet prolatiiv.

Kultuurkeel on loogilise mõtte kui ka kirjandusliku taide väljendusvahend; sellepärast peab ta olema leksikaalselt ja grammatiliselt rikas, selge ja täpne; ta peab olema kõlav, energiline, varjundirikas ja omapärane. Iga keel, mis tahab olla või saada kultuurkeeleks, peab mainit nõudeid silmas pidama. Kahtlemata

peab meiegi keel nende aadete poole suunduma. Seda ongi märgata kaunis suurel määral viimaste 15 aasta jooksul. J. Aavik'u ja tema kaastlaste energilisel tööil on meie keel tähelepandavalt üllastund. Keeleuudust võib teataval määral võrrelda maakivist maja ehitamisega. On olemas vundament (põhimurre), ehituskivid

tuuakse lähemalt ja kaugemalt, tahutakse ja silutakse, pannakse juure kilde, savitsetakse ja krohvitakse, kuni kerkib stiilne ehtis. Katsun siin isegi tuua mõne kivi, tahuda ja müürida.

Eesti ja teiste soome sugu keelte üheks erisuseks on nende käänete rohkus. Praeguses eesti keeles on 16 käänat (õieti $15\frac{1}{2}$), vanemal ajal on neid rohkemgi olnud. Veel nüüdki leiame mitmesuguste latiiv- ja lokatiivkäänete jäänuseid, kivinend adverbe ja prepositsioone, mõned kannavad veel kitsapiirilist käände iseloomu. Keele väljenduste rikastamisel, kõlavamaks ja otstarbekohasemaks tegemisel tuleb just eriti seda kääneterohkuse omapärasust tähele panna ja ses suunas keelt arenada. Üks tee selleks on keeles elustada muhenend, kuid omapärasemaid ja muilegi mainit nõudeile vastavamaid väljendusvorme, tagasi võita pika, mahakiskuva vaimlise orjaaja kaotusi.

Üks muhenend käändeid, millele tänini keeleuundajad vähe tähelepanu omistand, on n. n. prolatiiv. See näitab liikumist midagi mööda (~ pidi). Eesti keeles esineb ta päämiselt vaid järgmisis sõnus: meritse, maitse, järvitse, jaitse j. t. — merd ~ meri mööda, maad ~ maid mööda jne. Saaremaa murdes maisi, jäisi jne. Ühis-soome algkeeles oli ta täiesti produktiivne kääne, lõpuga -itsek ~ -itsen. Kaheldakse, kas ta tähendas vaid mitmust (-i-tsek) või vaid ainsust (-itsek). Nende jäänuste põhjal, mis säilind meie päevini, ei saa küll kumbagi väidet täiesti tõendada, kuid teatavaid paralleele võiks siin tõmmata instruktiiviga. Instruktiivis on peaaegu täiesti kadund ainsuse vorm, mille funktsioone täidab ka mitmus. Nii võis see vahest siingi olla. Soome ja teisis sugukeelis tarvitatakse prolatiivi rohkem, nii sm. maitse, meritse, rautateise jne. Laiva oli kulkenut aivan miinan vieritse — laev oli sõitnud üsna miini äärt mööda.

Prolatiivi elustamist eesti keeles nõudis hiljuti Kuresaare gümn. õpilane Tooms «Keeleuunduses» 1925. a. nr. 1 ja 2. Kuid tema arutelu ja ettepanek on niivõrt segane ja keeleliste põhimõtete armetu pää pääle pööramine, et säärasel kujul tegelikult võimatu on seda elustet käänet tarvitada. Tooms lubab alul jätta -itse lõpu ainsuselle, ja kuna mitmuse tunnus enam tüve ja lõpu vahele ei sobi, paneb ta tunnuse lõpu otsa -e asemelle (! sellega siis

mitmuse lõpp -itsi), toetudes lühendat sisseütlevale: inimesse ja inimesi (mitmus). Kuid neil korral polegi ju -sse ja -ssi sisseütleva lõpud, vaid tugevnend tüve -se ja -si (inimese ja inimesi). Nagu pada: padahan¹⁾ > pad[˘] ha[˘] > patta, nii ka inimene: inimesehen > inimes[˘] -he[˘] > inimesse ja inimesihin > inimes[˘] hi[˘] > inimesi. Nii siis oleks Tooms'i järele «lehe» prolatiivid lehitse—lehte mööda ja lehitsi—lehti mööda. Kuid säälsamas hakkab ta ainsuses kirjutama lehetse, meretse, palujatse ja kirjutab lõpuni ains. -tse ja mitm. -itsi (i kaheli!). Ja lõpuks toobki reegli: Ainsuses genetiivi külge -tse ja mitmuses partitiivi külge -itsi, kui see on üksikvokaalne, -si, kui diftongiline. Milleks siis veel niisugusel juhul vajaline erilõpp mitmuselle?! Imelik loogiline mõttekäik! Erandeina esinevad sõnad, nagu piiga ja vale, vesi ja käsi. Kuna esimesil on mitmuse osastav -sid lõpuline, siis liitub -tsi ka ainsuselle, nii siis piigatse ja piigatsi. Vesi ainsuse vorm jälle ei liitu millegi pärast ainsuselle, vaid mitmuselle (vesitse ja vesitsi, käsitse ja käsitsi). Ka murdeline -si erijuhtudel on ühtlustrikkuv, segav ja häälikasäaduselisel põhjendamatu.

Samuti ebaloogiline on käände süntaktiline tarvitamine. Tooms jaotab «mööda» laused 3 ossa:

1. möödaliikumine: lind lendas akendest mööda.

2. pinnaline liikumine—suunaline: sandid sõitsid maanteed mööda linna.

3. pinnaline liikumine: sandid sõitsid mööda teed.

1. ja 2. juhu «mööda» lauseis tuleb Tooms'i järele tarvitada prolatiivi; nii siis: lind lendas aknaisi ja sandid sõitsid maanteisi linna, kuna 3. puhul «mööda» tuleb rahulikult edasi tarvitada. Siin on tegemist suure eksitusega. 1. juhu «mööda» ei kuulugi sugugi nimi-, vaid tegusõna juure («mööda lendama» seestütlevaga). Sellest juhust pole võimalik ilmaski prolatiivi moodustada. 2. ja 3. juht on õieti ju üks ja sama. Kas peaksime siis panema ka erikäänded sõnast «linn», kui ütleme: tulen linnast ja tulen linnast koju. Siin on ju samuti suunatu ja suunaline liikumine. Muidugi on Tooms

1) Sisseütleva vana lõpp on h-n, kusjuures vokaal on tüve lõppvokaaliga sama. ˘ = häälikkadu. Muidugi pole inimesse ja inimesi nii arenend, vaid nad on viimaseil ajal analoogiliselt loodud.

keskkooliõpilase kohta ülitänuväärt töö teind prolatiivi elustamise algatuseks.

Mina omalt poolt näen selle käände elustamiseks järgmisi võimalusi:

Keelelise ühtluse nõudel tuleb käände-lõpuks võtta -tse, nagu seda ka Loorits oma grammatikas esitab. Kindlasti tuleb hüljata -isi kui ühtluserikkuja ja põhjendamatu murrete segipaiskamine. Samuti ei kõlba -tsi, sest sel on hoopis erisugune, instruktiivne tähendus (käsitsi, süliitsi). Muidugi tuleb -tse liita ainsuses ainsuse omastava tüvele ja mitmuses i-lisele tüvele, kus see võimalik, kuid sõnus, kus puudub i-line mitmus, tuleb leppida de-lise mitmusëga. Ühe sõnaga, käännet tuleb moodustada, nagu teisigi käänendeid. Prolatiivi võib moodustada igast sõnast.

Näit.

maatse	—	maad	mööda, maitse	—	maid	mööda
lehtse	—	lehte	„ lehitse	—	lehti	„
vallatse	—	valda	„ vallutse	—	valdu	„
koldetse	—	kollet	„ koldeitse	—	koldeid	„
hobusetse	—	hobust	„ hobuseitse	—	hobuseid	„
piigatse	—	piigat	„ piigaditse	—	piigasid	„
käetse	—	kätt	„ käsitse	—	käsi	„

Käännet tuleb tarvitada vaid pinnalise liikumise man, sääl kus nüüd seisab osastav + mööda ~ pidi, mitte ilmiski seestütleava + mööda asemel, milline «mööda», nagu juba tähendasin, kuulub verbi manu. Ka omastav + läbi ja kaudu asemel võiks prolatiivi tarvitada.

Näiteid:

1. Tuules trepitse alla nägi Leenu, kuidas Anni kiiresti mingi asja kaevu rakkeitse alla libistas ja sõna lausumata temast mööda tuppä töttas.

2. Kas läksid Ülikoolist mööda Jaani või Jakobi tänavatse?

3. Sõitsin Venemaale Narvatse (s. t. Narva kaudu).

4. Varas põgenes rahvahulgatse (s. t. läbi rahvahulga).

Nõnda elustet prolatiiv oleks jällegi teatav võit meie kirjakeele kultuuristamise, peenendamise ja vääristamise suhtes. Teda võiks tarvitada nii luules kui proosas ja teaduslikes töis. Loodan, et seda minu üritust tähele pannakse, kaalutellakse ja — tarvitusele võetakse!

Osiv. Traat.

Marginaale õpilase ajaloost.

Paljud praeguste kefffoolide õpilased on oma õppimise alanud veel väene foolis. Paljudelgi on huvitatavaid lugusid jutustada minevikust, ajamerre vajunud foolipäevist.

A e g o n m u u t u n u d. Endisest Väene surtve all viibinud fooliõpilasest on saanud väaba inimene, kes ei ole enam raamatute orjalik ori, väaid kes ka iseseisvalt võid mõelda ja teotfeda. Oleme „kloostriist“ väälja pääsenu väaba õhu väätte!

Mäletan palju minevikku kadunud foolipõlvest. Määllu on väänud palju Väene surtvest. Väaba esimesel foolipäeval väafati väene keele väatti tuupima. K. kihelfonnafoolis väeti väaba n. n. „kartotäfa“ väisse. Kes sõnaväese väesti väelt vääkäs, väelle väätte vääks väe, ja väelle oli „õnn“ teda õhtul omada, väe väidi tunni väidi väar väimedas väassitoas väesima, väi väisid väagama vääksid. Kartotäfale oli väene väeli väirjutatud: „Käelatakse väönälda väesti väeli“. Väa ei väa väendada, väs väe „kartotäfajüsteem“ vä mujalpäol väarvitusel oli, äga K. kihelfonnafoolis oli vä väba väne väind väind.

Algas väabaväusväöda. Õht oli vätevästi väeft-räseeritud. Õpilasi töttas vähingulliivile, vä fooli-jäänuil ei vänu vä töötaju. Väevolutfiooniline väim väandus väoli. Väitmeis väoles väadi väevolutfiooniga väpetajate väastu väime. Väheti väätte väkja väpetajäile väik väendised „väölad“; värtati väelleks väeg välnud välewat. „Väabaväus“ väheti väie väinnaga väitsta! Väingivägunä väur väleväus oli väoorväo väidädes, väotfeti vänergiläiselt. Vääletan Vä. väörgema vähväväfooli „väevolutfioon“, väs väsja väli vähävädama Vä. väafonnafoolinäunä. Väurt väöju väväl-däsid vääl väpiläsed-ägäitäärid, väs väbasid väpetä-ja väles väua, ja väi väolinäunä oli väpetäjä väegäks väöiftnud, väuldi väarselväeä, väöädi väitfud vääffu. Väolimäjä vähtis väärmist väurunedä, vägu välevä oli väreävil. Väintöhal vähävändä väipälu, et väks väabaväusvääläne-õpiläne-ägäitääor väri vämä väasta väevädel, väna väks — Väonvärd Värafä — 1924. ä. 1. detf. vääsfu vähul vähä västi. Väe „väevolutfioon“ oli väöuline väikvämine; väögu vändfid vägävägufä väulduväed, et vä väjal

õpetajate seas puhastustööd ette võetavat ja olevatki juba võetud. „Revolutsiooni“ pää-ees- võitlejalt Traks'ilt oli leitud läbiotsimisel isegi Babariigi Valitsuse tolleaegsele juhile S. Ebnis- son'ile adresseeritud kirju. Õpetajatest valmistati igafuguseid karikatuure, — bellum omnium contra omnes. . . .

Ennemini olid õpilaste vahel koolis suured vaheseinad. Kõrgemas klassis olev õpilane pi- das enefest palju rohkem lugu kui alamate klas-

side õpilastest. Halb vahetord valitses õpilaste vahel, ühismeele-ivaimu oli vähe. Üksteise peks- mine, kõrvadest vedamine, sõimamine jne. olid harilikud nähted. Kaugelt suurema osa õpetajate pääle vaadati kui türannide pääle; hariva oli õpe- tajaid, kes õpilastega sümpatiseerisid. Tuleb loota, et see aeg enam kunagi tagasi ei tule ning vas- tastikune arusaamine õpetajate ja õpilaste ning õpilaste eneste vahel ifka enam ja enam maad võtab.

Tartu, 9. III. 1927.

Kaks meie perest võrsunud poeti.

Esikteoste arvustused.

Karl Raudsepp.

Arno Raag: Unustuste saar.

Arno Raag'i luuletaja-isik on meie „modern“ publiku jaoks liiga kinnine, võib-olla isegi raske- pärane. Pole siis ime, kui autor, nagu end va- bandades, oma 1924.—26. aasta luuletuste kohta sõnab:

„Nad närtsind juba; — vahest paar,
kus säilind värve oleviku . . .“

On õige, et Raag'i värvid on „ajast maha jää- nud“, sest praegu meie kirjanduses moodne olla, tähendab olla kuldsemükaline — see olevat aja tunnismärk! Raag'i värssidest me seda aga ei leia. Ta on läbi ja läbi romantik, kes edasi annab oma subjektiivseid tundeid; ta omade sõnadega:

„Need pudemed mu elupuult.“

Iseloomulik on, et pea eranditult igast luule- tusest õhkub vastu eeleegiline põhiheli. Kurva- meelsus on tema iseloomu kandvaim osa, seda näib ta isegi teadvat, sest:

„Mu südamen palju on soppe nii sala
täis murede lägemat veini.“

Ja kui selle „lääge veini“ vahu selgides paistab meile see „sopiline süda“ ise, nagu luuletustes: „Pettumus“, „Vaid üksikud õied“, „Oh andke ava- rusi mulle“ ja vahest ka „Süda“, siis peame spon- taanselt Raag'iga kaasa elama — nii tugevalt heli- sevad need tundmused meie hingese kaasa.

Ükskõikne on luuletaja välisilma vastu, tun- neb end seesmiselt „kodu olevat“, ja see näib teda küllalt tarviliselt rahuldavat — sündigu väl- jaspool teda mistahes. Igatahes positiivne külg, et suudetakse iseseisvana mõelda, iseendaga läbi saada. Kuid juhtub ka vääratusi.

Käesoleva aja luuletajad ei näi oma lauludes kuidagi võivat naist mainimata jätta. Valitseb arva- mine, et nagu supp ilma soolata on mage, on ka luuletused ilma naiseta lääged ja tühised. Seda arvamist pooldab osalt ka Raag. Mõnele päris kenale luuletusele „poogib“ ta naist juure ja rikub sellega kõike väärtuslikku. Oleks ju „Suvel“ päris tundmusterikas ja mõjuv luuletus, kui jätaksime lugemata nimetatud veaga teise salmi. Ei tea, kas see on „modernitsemine“ või ridade tegemine, kuid mõlemal juhul on see negatiivne nähe.

Võrdluste poolest on Raag kaunis leidlik ja omapärane. Tsiteerin siin luuletusest „Pärnatunnel“ paar rida, mis mulle kõige meeldivamad:

„Siin varjat' on rõõmude roosid
ja niriseb murede läp.“

„Rõõmude roosid“ ja „murede lät“ — suure- pärased võrdlused!

Peale luuletuste esitab Raag meile siin ka mõningad epigrammid. Kirjanikkude kohta käivad epigrammid on päris nõrgad, väheütlevad, kuna mõningad teised: „Gümnaasistka“, „Naiskorporant“, „Daam“ ja „Maaplika“ on hästi märkitavad ja koguni salvavad.

Keeleliselt ja värsitehniliselt on Raag kor- rektne. Näib eelistavat lühikest daktüülist nelirida ja puhast paariimi. On tunda väliseid mõjusid õige rohkesti, kuid see on algajatele ja isegi meistritele omane — sellega andeksantav ka Raag'ile.

Üldiselt: ootasime, autori arenemist arvesse võttes, rohkem, kuid, kui esikkogu, suudab ta selli- senagi küllalt pakkuda.

Karl Ehrmann: „Linnutee“.

1923.—1926. aasta luuletusi. Võrus 1926. a. Ed. Ole kaas.

Käesolev luuletuskogu väliselt just iseäranis ei sümptiseeru, ei kaustalt ega ka oma kaanega, mis veidi raskeks osutub luuletuskogu lendleva sisu kõrval. Ent palju vähendab väliseid defekte raamatu sisu.

On tõsi, et kunstiaandeline leiab ka ilutuist asjust teatavat meeldivust, oskab ka kõige igapäevase- maist asjust leida harmooniat, meeolulist inspiratsiooni. Nii leiab ka Ehrmann oma akna ees kasvavas jändrikus pihlakapuus omale sümboli ja laulikupärjaks punudes süttivaid tähti lendab linnuteena üle pilvede ja keset säravaid tähti, läbi tavalise taeva ja mööda maist maad; kihutab kui pöörane ringi mööda tänavaid, ragistab kiirrongi raudteid rattaid ja sööstab siis kolgata poole. Eh- mub aga enne ja pöördub Valga Delilalt veripunast roosi kaasa võttes tagasi tühjund kohvikusse ning Segerlini.

Ehrmanni luule on õieti noore otsiv kobamine pimedas, ilma kindla suuna ja eesmärgita. Ja sel- lest see pöörane kihutamine, mis mõnikord väljen- dub õige meeldivais värses. Just kihutavad laulu- read on need, kus on suudetud rütmi viia tasa- kaalu luuletuste aine ja autori meeoluga. Neis leiame meeldivat voolavust ja harmooniat. Pari- maiks luuletusiks Ehrmann'i „Linnutees“ osutuvad: „Kiirrongil 64“, „Auto nr. 2246“, „Sina II“, „Õhtune linn“, „Tusane Tallinn“, „Äärjooni“ ja „Rataste laul“. Neis on Ehrmann täitnud stiili headuse nõude — on tabanud mõtte sügavuse ega liugle ainult selle pinnal. Seesugused luuletused ei ole mitte rohkesõnalised, nad jäävad ikka tüübili- steks tervikuteks ja annavad kujutlusi edasi iga ütlusega. Ei ole ka siin muidu noorpoede- le nii omaseks saanud efektide tagaajamist, vaid luu- letaja püüab anda tervikulist muljet, mida ei tu- mesta üksikasjadega. Tundub meeldivat stiili ja sisu vahelist harmooniat, mis ei suurenda asjatult kujusid ega kirenda heledaist värvest; neid luge- des valdab tõsine rahuldustunne. Säärane täius ei saavutu väliste abinõudega; siis peab poet sulama ühte oma kujudega, et ta oleks neisse nii- võrt uppunud, et sõnad ja teose pildid kajastaksid

tema hinge nägemusi, otsekui mitte rippudes ta enese tahtmisist.

Kuid nagu alati luuletuskogus leidub hääd ja halba, nii on ka „Linnutees“ luuletusi, millede kohta ei saa anda kiitvat otsust. Peaasjalikult asetuvad need kogu esimesel poolel. Tsüklis „Värsid veerevast noorusest“ on luuletused nooru- sest, õieti noore meeolulised sünnitised, mis kan- navad veel küllalt selgelt visandite äärjooni — stiililisi kui ka mõttelisi konarusi. Liiga palju lei- dub siin nutvat pessimismi, vanaks kulunud senti- mentaliteeti. On nagu mingi kaduvustunne valland Ehrmann'i. Ta ehmuab mõttes, et kõik möödub „muutuv ajas, ruumis Linnuteeline“. Tunnen Ehrmann'i kui elurõõmust, optimistlikku noormeest, kelle luule peaks olema ka täis noorustuld, noo- ruslikku taht ja optimismi . . .

Luuletusis „Noorusrütmid I“, „Noorusrütmid II“ ja „Olen kui rändtäht“ väljendub juba osalt tõsine Ehrmann, mitte aga enam see nukker, surma- otsiv pessimist. Ennem nooruslikku eneseülistust:

„Minu häälel kui jumalik vaikus
ja naer kui salvav saatana pilge —“

kui varajast pessimismi.

Sama kaduvuse märki kannavad ka luuletused tsüklis „Erose huuled“. Ka need on vaid mee- olude, tujude saavutised. Üldse tundub Ehrmann'i luules liiga palju rabelemist, hüppamist, mis ei lase näha kindlat suunda ka luuletaja edaspidise loomingu kohta. Ja just otsimine ja kobamine teeb „Linnutee“ saamatuks, abituks, millele juure seltsivad veel stiililised defektid. Siis igasugused võtmed stiili ehtimiseks mõjuvad ka igatahes enam lõhkuvalt kui ülesehitavalt.

Tehtud, igapidi ehitud stiil on vastand hääle stiilile; seda hindab ainult arenemata hulk, ja paljud kirjanikud, ajades taga populaarsust, lasevad end juhtida sarnasest maitsest. Ei soovita Ehr- mann'ile varakult hakata ahnitsema populaarsust. Su „nooruspäike polegi veel tõusnud zenii“ ja „aeg loodangu kauge ja kurb alles ootab sind ees“. On veel küllalt aega kirjanduslukku minemiseks, kui selleks eeldusi olemas,

H. Treffner'i gümn. õpilaskond.

Alljärgnevat kokkuvõtet „H. T. G. Õpilaskonna ajakirjas“ ja „Miilang“ I ilmunud kirjutis- tega võrreldes võivad lugejad jälgida muutusi õpi- laskonna elus, nimelt süvenduse sihis, kus süga- vamat tähelepanu omistub ideoloogilisele ja töö- korralduse põhimõttele ning sellest järgnevale tegevuse otstarbekohastumisele.

Töökoosolekul on käsitlust leidnud tantsu-, usu- ja karskuseküsimused, keha ja vaimu suhe, elukutse valik, üliõpilaste arvu piiramine, nimede eestistamine, põllumajanduseline haridus, noorsoo- liikumise vormid jne. Üks koosolek pühendati Pestalozzi' mälestusele. Õpilaskonna korraldusel peeti läinud aasta novembris soome õhtu. Võeti

osa 25 saadikuga VII koolinoorsoo kongressist, kus õpilaskonna esindajad elavalt sõna võtsid. Töötati põhjalikult ümber õpilaskonna põhikiri. Endiselt töötavad edukalt kooperatiiv, lugemislaud ja mitmesugused toimkonnad. Õpilaskonnal on 519 liiget. Eelarve on tasakaalustatud 63000 marga suuruses.

Ringide arv on tõusnud 11 pääle. See tähistab siirdumist kitsamaile alule, tungi eriteadmiste süvendamise järele.

Spordiring suudab, jätkates tegevust, endiselt välja panna keskkoolide seas tüsedamaid

mega, kes töötavad taotelles kaudse karskustöö põhimõtet. Ringil on 7 eritoimkonda ja alaline karskusküsimuse õpiring. Igal laupäeval on E. N. K. S. T. G. K. R. „Aitaga“ ühised referaat-vaidlusõhtud, kus elavalt käsitellakse kõiki karskusliikumise ja noorte eluküsimusi. Läänud suvel võttis ring osa XVIII Üleilmalise Karskuskongressi korraldusest. On korraldanud mitu karskuseksamit kasvava osavõtuga. Kavatsusel on emadepäev, noorsookarskusmiitinguid j. m. Kuulutati välja võistluskirjutis teemadel: nooremaile „Kuidas avalduvad joomine ja selle tagajärjed minu

H. Treffneri gümnn. õpilaskonna juhatus ja tegevusorganite juhid a. 1926/27.

võrk-, korv-, jalg- ja jääpalli-meeskondi. V Tartu Noortepüha olümpiaadil 1926. a. kevadel jõudis Treffoonia teisele kohale üldkokkuvõttes (eelmisel Noortepühäl saavutatud 6-ndalt kohalt). Väljawaateid on pääle mängude ka ujumises ja kergetõustikus, mis paraneb. Ring korraldab sisevõistlusi võimlemises ja kergetõustikus. Sportlikke suursaavutusi on loomulikult võimatu näidata, sest vastava klassi saavutanud sportlane lõpetab juba kooli. Spordiring, mis on laiade õpilashulkade tõsiseks kehaliseks kasvatajaks, omandab veel suurema tähtsuse, laiendades tegevust mitmekülgseks.

Füüsika-matemaatika ja loodusteaduse ringis töötab praegu raadio-õpiring. On korraldatud ekskursioone tähetorni ja vabrikusse. Rohkesti on tarvitatud ringi 500-kõiteliste eriteaduslikku raamatukogu.

Endiselt perekaim ring on 5-ndasse tegevusaastas astunud Karskusring oma 243 liik-

kodunurgas“, vanemaile „Missugused oleksid H. T. G. O. Karskusringi ülesanded ja tegevusabi nõud tulevikus.“

Dramaatiline ring korraldas sügismestril hr. Mettus'e ja hr. Türgi juhatusel praktilise dramaatilise kursuse, mille viljana ette kanti kooli 43. aastapäeval Goldoni „Kahe isanda teener“. Praegu kestab teoreetiline kursus hr. Mettus'e juhatusel. Ring võimaldab liikmeile „Vanemuisesse“ hinnata sissepääsu. Kavatsusel deklamatsioonikursus.

Maleringi intensiivsus ja massiline kaasakiskuvus on küll langenud, kuid siiski peetakse kaudis edukalt turniire ja harjutustunde. Viimasel üleriigilisel koolinoorte maleturniiril saavutas ringi liige teise koha.

Humanitaaringis on töötanud keeleküsimumuste ning kirjanduse õpingid ja korraldatud referaatkoosolekuid, sageli väljastpoolt palutud referentidega; näit. kõneles hr. Kubjas kõne-

kunstist, millele ring erilist tähelepanu pöörab. Noorsooliikumise ajaloo uurimiseks moodustati sellekohased toimkonnad. Kuulutati välja novellivõistluskirjutus, mille paremad tulemused ilmuvad ringi šapirografeeritud albumis.

Usulis-eetiline ring. Teotseb ilma-vaateliste küsimuste õpiring ja kreeka keele kursus. Peetakse eetilis-filosoofilisi referaate. Korraldas õpilaskonnas usuliste küsimuste üle ankeedi. Ringi liikmed jutlustavad ja peavad palvet kooli laupäevastel jumalateenistustel.

Põllumajanduslik-ühistegeeline ring korraldas sügisel suurema ekskursiooni Jõgeva ja Kuremaa sordiparanduse- ja katsejaamadesse. On peetud referaate kalaasjandusest (instr. Kodres) ühes ekskursioonidega.

Ajaloo-maateaduse ring kutsuti ellu 1926. a. sügisel. Peab referaate enamasti eesti ajaloost, korraldab pildialbumit Eesti ajaloolisist kohist. Kevadel kavatakse ekskursioone teha muistispaigule. Ringi hooleks on õpilaskonna kroonika pidamine.

Samuti asutati käesoleval õppeaastal Foto-ring ja Muusikaring, kuid neil pole veel

võimalik olnud oma töö tagajärgi näidata. Foto-ringi suurimaks mureks on praegu pimekambri korraldamine.

Instrumentaal- ja vokaalmuusika alal on senini teotsenud kooli sümfooniaorkester, pasuna-koor, keelpillide kvartett, sega- ja meeskoor ja mõned klassikoorid. Muusikaring kavatseb nende kõrval võimalust pakkuda muusikateoreetilisi teadmisi. Teotseb orkestrijuhitide kursust. Kevade poole korraldatakse kammermuusika-õhtu.

Tagasi vaadates õpilaskonna tööle ja võrreldes seda eelmiste aastatega ei saa sugugi nuriseda. Kuigi mõnel alal elevus on langenud, on see teisel kohil kahtlemata tõusnud. Väga tervitavaks nähteks on, et õpilaskonnas viimasel ajal õige palju on mõeldud noorsooliikumise ideoloogiliste ja noorte enesekorraldamise küsimuste üle, ja mitte ainult mõeldud, vaid ka samme astunud nende läbiviimiseks. Üldiselt on õpilaskond näidanud kindla vabameelse tee sammumist, eitades ühekülgset ja kitsarinnalisust. See tee viib eesmärgile!

Pistong

Epigramme.

I.—X. M.—Y.

Mehel aastaid seljas on sülem,
„valitute“ väes ainult rühmaülem,
neli aastat ja — üks klass,
paarist koolist juba hundipass.

O. Pedajas.

7 jalga ja 12 tolli pikk,
võib-olla on see imelik,
kuid mees on ikkagi mees,
kas või pedagoogide konverentsi ees.

RdRd.

Seltskunnas krae- ja mansetite ilu,
kodus mehel pää on valge ja vilu.

Klad.

Aega ja kaklust alati vähe —
vanemaks saab, ehk aru võtab pähe!

Kurt Steinberg.

Otsale kortsusid veab,
teistele nende lollusi silmi ette seab.

Kitsikus Kristusega lohutab end:

„Õndsad on need, kes vaimust vaesed . . . !“

Agu Põld.

Kõlblus, karskus, kuldne koolinoorooliit —
ära nendega hädaorust siit!

F. Huik.

Keha, vaim ja mehe nimi
tunnevad tihtigi aate ees häbi.

A. Feldmann.

Kahekümne aastasaja ime
on 20. a. koolipoisi mõistusele tume.

Karl Tiedt.

Tõmbab viiulit, kuulutab moraali,
võiks kõrtsiski laulda ta koraali.

Erich Öunapuu.

Magus ja mahe on kanaarilinnu laul,
ilus on elada uhkusel ja aul.

Noorte avaldusi.

15. nov. 1926 pühitses Treffneri gümn. Karskusering viiendat aastapäeva. Aktusekõne ütles vilistlane ja endine ringi tegelane ning juhatuse liige üliõpilane K. Laja. Tervitusi saabus rohkesti. Õhtul oli väga meeleolukas koosviibimine teiste n. karskusorganisatsioonide esindajatega. Teelauale järgnesid lõbustused ja tants oma kooli õpilastest koosneva

merry-bandi saatel. Aastapäevaks kirjastas ring trükitud väljaande „H. Treffneri gümn. Karskusering 1921—26“, mis sisaldab hulga kirjutisi ringi elust ja üldiste küsimuste kohta.

Karskuseringi mitmekülgse töö peale vihjates olgu tähendatud, et ta õpilaskonnas maksma on pannud karskusmeelsuse; see on suursaavutus — rääkimata

ringi kasvatavast ja arendavast mõjust. H. T. G. Karskusering on suur noorsoo karskusorganisatsioon ja teguvõimas. Ta korraldas esimese karskuseksami Eestis. Karskuseingilt on teistel ringidel alati olnud eeskuju võtta. Karskuseringi tegelaste hulka kuulusid õpilaskonna kandvamad jõud.

A.

Soome õhtu peeti 21. nov. 1926. a. H. Treffneri gümn. õpilaskonna korraldusel. Kavas oli neli referaati Soomest: E. Adamson'ilt — üldine ülevaade; A. Anni'lt — kirjandusest; A. Reisman'ilt — muusikast ja J. Per'ilt — kunstist. Referaate täiendasid globoskoobiga näidatavad rohkearvulised valguspildid. Vahepeal lugesid õpilased katkeid „Kalevalast“, Kivi „Seitsmest vennast“, Linnankoski „Tulipunasest lillest“ j. m.

V-a klassi meeskoor laulis 2 soome laulu (Törnudd, Melartin), samuti kanti ette vastavaid muusikapalu.

Üksmeelselt läkitati teele telegramm: „Akadeemiline Karjala-Seura ja Heimoklubi, Helsinki. Tartu H. Treffneri gümn. õpilaskonna poolt korraldatud soome õhtule kokkutulnud noored saadavad soojemad tervitused üle lahe hõimuaate eestvõitlejatele. — Elagu Eestis-Soome noorsoo vendlus! — Elagu tulevikuvõimas Ühis-Soome! — Eläköön Suomi ja Eestii!“

Õhtuga võib rahule jääda, arvestades lahtipuhkenud taudi, mis paljud ettenähtud esinejad voodi surus; mitmed esinesid haigetena, palavikus. Need asjaolud mõjusid ettekannete headusse muidugi allakiskuvalt. Muidu sisukas õhtu venis väsitavaks. Keskmisel arvil õhtust osavõtnud noored lahkusid õieti vähese pidumeeloluga. Üldiselt tundus ilmset haiguse hingust, mis, nagu teada, nii laiaulatuseliseks päisus, et teenimatu kabjahoobi andis kogu noorte isetegevusele anno 1926/27, kuna normaalsetes oludes noorte eneseavalduste all meil võimalik oleks olnud tähistada rida uusi ja endisi ületavaid saavutusi, mis kavatsusel seisis, kuid saatuse tahtel samuti kavatsusteks jäid.

Koch.

Okt.-dets. 1926 õpilaskonnas töötanud Kirjanduse-õpiring käsitles rea vastavaid küsimusi, millest tähtsamad olid: kirjandusvoolude (sentimentalist imaginismini) ülevaade empiirilise esteetika vaatepunktist — 2 referaati, sentimentalism, romantism, eepilise ja lüüriilise luule tekkimisest — 2 referaati, Joh. Semperi toodangust. Kavast jäi teostamata eesti uema kirjanduse osa. Mõtteid vahetati ka kirjanduseliste päevaküsimuste ja ajakirjade kohta.

Osavõtt, arvestades ajavaimule omast pealiskaudsust ja huvipuudust raskemate vaimuelu küsimuste vastu, oli täiesti rahuldav.

Läbi võttes esteetika ja eriti eesti (võimaluse korral tutvudes uemate ilmakirjanduse saavutistega) uema kirjanduse, annaks Kirjanduse-õpiring asjahuvilistele noortele ümmariku pildi asjast. Soovitav, kui Kirjanduse-õpiring töötaks alaliselt ja õpetajate juhatusel.

A.

H. T. G. 43. aastapäev.

Aastapäeva-aktusel andis dir. K. Treffner ülevaate kooli aastasest tegevusest ja õpilane E. Rätsep õpilaskonna tegevusest samas ulatuses. Eelmisist aastaist erinev oli aktuse osa, mil õpetaja mag. R. Kleis esines teadusliku referaadiga „Herzog Magnus“.

Õhtul oli traditsiooniline peo-õhtu „Vanemuises“. Eeskava koosnes näidendist ja muusikalistest ettekannekest. Dramaatilise ringi poolt kanti ette Goldoni commedia dell' arte „Kahe isanda teener“. Näidendit juhatasid dir. V. Mettus ja E. Türk.

Järgnesid kooli puhkpilliorkestri ettekanne V. Nehl'i „Etagejah!“ ja R. Schumann'i „Mignon'i Requiem“ õpilaste koori ja sinfooniaorkestri poolt õpetaja A. Wirkhaus'i juhatusel. Viimasel ettekandel esinejad noored solistid, õpilased, said üldise tähelepanu osalisteks. Üldse oli peo raskuspunkt, vastandina eelmistele aastatele, muusikalisel osal.

Üldiselt õnnestus õhtu täielikult, selle peale vaatamata, et eelvalmistusi tol korral suurel määral möllav gripp takistas; kuid kaotatud aeg võideti juhtide — hrade V. Mettus'e, E. Türk'i ja A. Wirkhaus'i energilise tegevuse läbi.

Niihästi aktusele kui ka peole oli kogunenud hulk lastevanemaid, vilistlasi, õpetajaid ja õpilasi.

M. Põlde.

H. Treffneri gümn. õpilaskond pidas 18. veebr., oma aastapäeva puhul, laiaulatuselise töökoosoleku, kus viibis peale õpetajate külalistena ka kooli vilistlasi.

Avamisele, muusikale, tervitustelegrammide lugemisele ja õpilaskonna tegevuse ülevaatele (mille leiavad lugejad teisalt) järgnesid referaadid: K. Tiedt — Õpilane ja õpilaskond; E. Vint — Õpilaskond ja õpetajaskond ja dir. K. Treffner — Kool ja õpilaskond. Põhitõed olid varemini üldiselt teatavaks tehtud, seepärast kujunesid järgnevad vaidlused asjalikuks.

Too koosolek on ajalooline õpilaskonna elus: astuti esmakordselt (õpilaskonna mõneaastase tegevuse jooksul kogunenud materjalile toetudes) lähemale vahekorrad küsimustele antud piiride täies ulatuses. Koosolekul avaldatud mõtteid arutati omavahel klassides ja koosolekuil kaua tagant järele, samuti omistati neile tähelepanu õpetajate poolt. Peab konstateerima — palju vahekordi ja nähteid on kujunemisseisukorras ja arenemas, — on ju õpilaskond kui noorte tegevusvorm väga noor, et omada laiu kogemusi.

Ideoloogilise kujundumise poolest on käesolev aasta õpilaskonna elus astunud kindlale teele, ja tulevasel aastapäeval peaks võimalik olema konstateerida kui mitte täielist, siis enam kindlat rütmi ja selgust ideede praktilise rakenduse alal.

Kõneosavuse-õpiringi võiksid noored ellu kutsuda. Kõnekunsti tasapind on väga madal. Kõnekunst on üldjoonis õpitav. Kõnelemisoskus on väga tähtis kõikjal. Lähemaks tutvumiseks võib soovitada järgmisi raamatuid: Dr. Geissle'r — Rhetorik I ja II, Verlag „Aus Natur- u. Geisteswelt“. Gerling — Die Praxis der Redekunst, Orania-Verlag, Oranienburg; Fr. Naumann — Die Kunst der Rede,¹⁾ Verlag v. Genry Reimer. Nende lõpul leidub muugi vastava kirjanduse loend. E. Haridusliidu töökavas on eestikeelse kõnekunsti küsimuste käsiraamatu toimetamine, mis loodetavasti varsti ilmub.

1) Sellest on „Külvajas“ materjali.

Lahkudes.

(S. Treffneri güm. XVIII lenu lõppfoosviibimise puhul 12. juunil 1925. a.)

Siht ühine kõigil meil oli,
me käisime ühilt kõik teed,
me, kellel on rinnasfa tuli,
keda ei kohuta tormid ei veed.

Nüüd oleme jõudnud teelahkmele
ja saabunud lahkumishetk.
Ning ajatiibade kahkel
meid kaugel viib saatuseretk.

Meid tervitab lootuste puna
ja naeratleb aate-lasuur.
Meid arotleb kauguste kuma,
kus peitumas tõdede juur.

Meid ootab nii kutsuv elu
aroomide külluses,
meid ootab ka niritsev valu
öö mustavais painetes.

Nii vaimuste valuvat süle
meid ootab kodumaa pind . . .
Tah, vabadus loitku ta üle,
niikaua kui tuffub me rind!

Meil lõppenud senine rada,
ja otja saand ühine käik.
Nüüd sihte ja aateid meil sada,
nüüd laiali valgume kõik.

Ta mälestust parimat võtke
üksteisest veel hingesse,
ning lõõmatva ellu siis tõtke,
töö määratu ringesse.

Weel mõned lahkumisoõnad
ja värissev lauluaford,
ning mälestused, nii kenad, —
fiin oleme viimane kord.

Tee ühine kõigil meil oli,
nüüd otja lõppenud see.
Nii vaimuste valuvat süle
üksteisest me lahkume.

Statistilisi andmeid H. Treffneri gümnaasiumist.

1927. a kevadel saadab kool välja 20. lenu. Sel puhul ei ole huvitusest jälgida statistilisi andmeid selle aja jooksul. Suurem osa abituriente on abituriumi sooritanud oma kooli juures. Järgnevad tabelid pakuvad statistilise pildi 1908.—1927. aastani. Abituriumi sooritasid:

Õppeaastad	Oma kooli juures	Väljaspool	
Enne Eestit Vabariiki.	1907/08	14	1
	1908/09	11	5
	1909/10	13	7
	1910/11	11	3
	1911/12	20	—
	1912/13	24	—
	1913/14	17	2
	1914/15	17	—
	1915/16	24	3
	1916/17	27	2
	1917/18	30	1
	208	22	
	230		

Õppeaastad	Oma kooli juures	Väljaspool	
Eesti Vabariigi ajal.	1918/19	40	1
	1919/20	52	2
	1920/21	45	—
	1921/22	50	—
	1922/23	54	2
	1923/24	61	—
	1924/25	50	—
	1925/26	70	—
	1926/27	82	—
	504	5	
	509		

Nagu esimesest tabelist selgub, on kuni 1919. aastani lõpetanud kooli 230 isikut. Eesti ajal saadab kool tänava kevadel välja 9. lenu. Huvitav on märkida, et 1921/22. õppeaastal on juba kaks abiturientide klassi, endise ühe klassi asemel. — Kui abiturientide arv kum-

maski tabelis kokku arvata, siis saame 739¹⁾. Arvame siia veel juurde 160 enne keskkooli õiguste saamist eksternidena lõpetanud abiturienti, tuleb summa summam 899. — Faktilisi õpilasi on üldse olnud 7.055. Lõpetanute arv teeb ~ 12,74% õpilaste üldarvust.

Kirjutades neid ridu, tuli meele endise treffneristi hr. Bernhard Linde artikkel „Minevik kohustab“ (v. Miilang I). Tõepoolest oleks meil praegu aeg hakata

1) See arv on õieti suurem, sest vanema aja kohta, kus paljud abiturientid eksameid tegid ka väljaspool Tartut, ei ole arhiivi andmed kõik koos. Esitatud arv käib nende abiturientide kohta, kelle juures kahtlust ei ole.

koguma igasugust materjali, nagu anekdoote, koolielu käsitlevaid juhtumusi, gümn. mälestuspidustuste kirjeldusi, mälestusi H. Treffnerist etc., etc. Saaksime ehk kokku kena kogu, mis osutuks suureks vara-aidaks meie kultuuriloo uurimisel. Praegu pole veel hilja, praegu on veel aeg mitmesugust materjali saada. Kui igaiüks endisest treffneristide perest midagi paberile paneks ja meile saadaks, saaksime kokku õige suure materjalide kogu. Nii hoiduksid alal mitmed materjalid, mida edaspidi võib-olla enam kuskilt koguda ei ole.

Lõppeks ütlen hr. veteran F. Taubel'ile statistiliste andmete korraldamise eest südamlíkema tänu.

Tartu, 20. III. 1927.

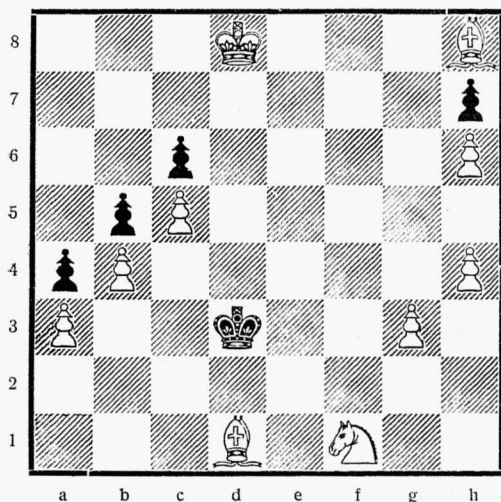
Osv. Traaf.

Male.

Toimetaja: K. Steinberg.

Ülesanne.
V. Jürgens.
(Esitrükk.)

Valged: Kd8, O: d1, hg, Rf1, J: a3, b4, c5, g3, h4, h6 (10).

Mustad: Kd3, J: a4, b5, c6, h7 (5).

Matt kuue sammuga.

Lahendus: O h8—g7.

Partii (shoti avang).

Mängitud V koolinoorsoo üleriiklikul turniiril,
Tartus 31. XII. 25.

Märkused: A. Tlit.

Valged: A. Eller
(Viljandi maak. gümn.).
1) e2—e4
2) Rg1—f3

Mustad: A. Tamm
(H. Treffneri gümn.).
e7—e5
Rb8—c6

3) d2—d4
4) Rf3×d4

e5×d4
Rc6×d4?

Siin tarvitatakse kaitseid 4... Lh4, Oc5 ja Rf6. Viimane käik on turniirpraktikas kodanikuõigused omandanud. Tehtud käik on nõrk. Avangutes, nagu keskkahimäng, on lipu asend väljal d4 halvem. Siin on Rd8 laualt kadunud ja lipu mängusolek palju vabam.

5) Ld1×d4 Rg8—e7

Rb8 puudumine annab ennast kohe tunda ja teise R väljale c6 viimine nõuab palju aega. See nõrgestab pealegi kuningatiiba.

6) Rb1—c3 Re7—c6
7) Ld4—e3 Of8—b4
8) Oc1—d2 d7—d6
9) Of1—d3 Oc8—e6
10) O—O—O Ld8—d7
11) Le3—g3 f7—f6

See nõrgestus on liigne. Must oleks pikalt vangerdada võinud ja 12. Lg7: korral Vd8—g8 käia. Ka 11. g6 oleks parem olnud.

12) f2—f4 a7—a6
13) Rc3—d5 Ob4×d2+
14) Vd1×d2 O—O—O
15) Od3—e2! Kc8—b8
16) Lg3—a3 Oe6×d5
17) Vd2×d5 Rc6—e7

Must ei arvesta valge ähvardavat seisut. Vanker pidi ajamatagi kolmandale reale minema. Kui must R välja c8 kaudu väljale b6 oleks tahtnud viia, siis oleks tehtud käik arusaadav. Ka Oa6 ei pruukinud karta.

18) Vd5—d3 Re7—c6?

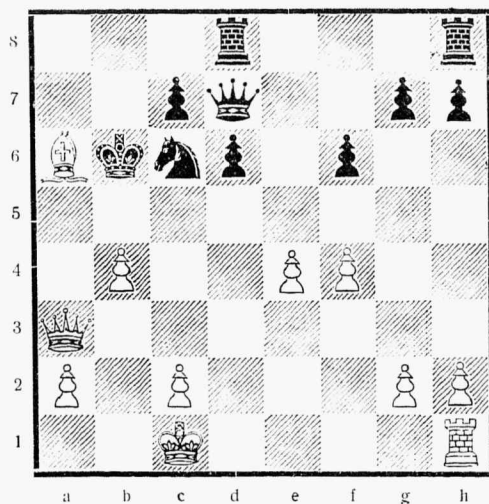
Nüüd on must kaotuse-seisukorras, millest ta pääseb vastase lahkelt kaasabil.

19) Vd3—b3 Rc6—d4
20) Vb3×b7+!!

Suurepärase kahikombinatsiooni! Valge pidi võitma, kuid õige edasimäng oli küllalt keeruline, et teelt eksida.

20) Kb8×b7
21) Oe2×a6+ Kb7—b6
22) b2—b4 Rd4—c6

Musta viimased käigud olid sunnitud.

Seis pääle musta 22. käigu.

23) b4—b5?

Siin pidi valge käiguga 23. Vd1 võitma:

- I. 23. Vd1, Rb8. 24. La5+, Ka7. 25. Oc8+, Ra6.
 26. La6+, Kb8. 27. Lb7≠.
 II. 23... Rb4: 24. Lb4+, Ka6: 25. La3+, Kb6!
 26. Vd3 ja valge võidab.
 III. 23... Vb8. 24. La4 ja valge võidab.
 IV. 23... Va8! 24. b5, Rb8. 25. Le3+, c5. 26. bc
 mm.+ , Kc6: 27. Lc3+, Kb6. 28. Lb4+, Ka6: (kui Kc6,

siis Ob5+, kui Kc7, siis Lb7, kui Ka7, siis Vd6:) Vd6+ ja valge võidab.

Kui must 24... Ra5 käib, siis võidab valge järgmiselt: 25. Vd5, c5! 26. bc mm., Rc6: 27. Vb5+ jne.

23) ... Rc6—d4!
 24) La3—e3 c7—c5
 25) c2—c4 Ld7—g4
 26) Vh1—d1

Valge on kaotanud. See viga ei muuda olukorda.

26) ... Lg4×f4
 27) Le3×f4 Rd4—e2+
 28) Kc1—c2 Re2×f4

Valge seis on lootusetu, kuid ta alistus alles 55. käigu.

Teated.

Olgugi et H. T. G. malering alles 1923. aasta sügisel on asutatud, võib ta tegevusrikka mineviku pääle tagasi vaadata. Nii omavaheline mäng kui esinemine väljaspool kooli on annud häid tagajärgi. Kuna esimesed turniirid võrdlemisi vähe poolehoidu leiavad, tõuseb 1926. I p.-a. turniirist osavõtjate arv nii kõrgele (50), et ringi juhatus on sunnitud mängijaid kolme gruppi jaotama. See suur poolehoid on seletatav malekursuse toimepanekuga (1925. II), mis täitsa uudisena korraldati ja mis tähelepanu leidis (ligi 150 osavõtjat!).

Ka keskkoolidevahelises mängus saavutatakse kohti. Tartu koolide I matšis saadakse meistri koht, Tallinna I Realgümnaasiumi üle saadud võit toob H. T. G. meeskonnale mitteametliku keskkoolide malemeistri nime.

Samal ajal võidavad treffneristid üksikmängus kohti nii kohalikel kui üleriiklikel turniirel.

Hääd tahet noortele maletajatele!

S.

Kooli kantseleist on saadaval:

Hugo Treffneri güm. õpilaskonna ajakiri,
 ilmunud kevadtalvel 1925.

SISU:

- M. S.: Mälestusi Akadeemia puumajast
 K. Ehrmann: Kolm luuletust
 A. Raag: Suveöö
 A. Kallits: Kevadik
 A. Kirschenberg: Enesearendamise sihtjoonist
 K. Ehrmann: Kalmistule ja kalmistult
 Kehvemate õpilaste toetamisest
 H. Treffneri güm. õpilaskond jne.

Rikkalikult ülesvõtteid ja karikatuure.

Kunstimaitseline kaas.

Üksiknumber 35 marka

Miilang I

ilmunud kevadtalvel 1926.

SISU:

- Luite Tüünela: Nooruse miilang
 M. S.: Noorus kohustab
 K. Ehrmann: Inimene kolmes eksemplaris
 A. Kallits: Kaks luuletust
 K. Hark: Mammik ja Milla
 K. Ehrmann: Kolm lumist luuletust
 Bernh. Linde: Minevik kohustab
 E. Laisk: * * *
 Luite Tüünela: Teelahkmel.
 In memoriam
 J. L.: Meie noorsoo trükitud ajakirjad
 Õpilane: H. Treffneri güm. õpilaskond
 Noorsoo eneseavaldusi

Üksiknumber 25 marka

Väljaandja: H. Treffneri güm. õpilaskond.

Vastutav toimetaja: K. Treffner.

Tegev toimetaja: A. Kallits.

Toimetus: K. Treffner, J. V. Veski, A. Kallits, A. Feldmann, H. Käkk-Tampere, O. Traat, O. Laisaar, K. Raudsepp
 I. Riomar. Kunstiline nõuandja kunstnik Ed. Ole.

Talitus: E. Tõldsepp, R. Leppik, J. Kuslap, V. Tamm, A. Petai, A. Tibar.

S I S U :

	lk.
A. K.: Teine miilang	1
E. Vint: Rahvaharidustöö maal ning linnas õppiv noorsugu . . .	2
K. Kiisk: Päikese tõus	3
E. Saks: Noorus	3
R. Tasso: Tu olli	3
J. Uri: Varakevadine retk	4
O. Uiho: Kord rääkis mulle mu hall isa	6
E. Rätsepp: Kalm	7
A. Kallits: Teine surmamarss	8
O. Laisaar: Kaks luuletust	9
K. Tiedt: Kammermuusika ja koolinoored	9
H. Tampere: Elustet prolatiiv	10
O. Traat: Marginaale õpilase ajaloost	12
Kaks meie perest võrsunud poeeti:	
K. Raudsepp: Arno Raag'i «Unustuste saar»	13
A. Feldmann: Karl Ehrmann'i «Linnutee»	14
H. Treffneri güm. õpilaskond	14
Pistong: Epigramme	16
Noorte avaldusi	16
Arno Raag: Lahkudes	18
Statistilisi andmeid H. Treffner'i gümnaasiumist	18
Male. Toimet. K. Steinberg	19

Kaanepildi teinud O. Lätt.

Keeleliselt redigeerinud J. V. Veski.